

VZDELÁVACÍ PROGRAM
PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU
PRE NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE

*Vzdelávací program vypracoval Štátny pedagogický ústav.
Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 5. 5. 2016
pod číslom 2016-14674/20272:10-10F0 s platnosťou od 1. 9. 2016.*

Obsah

Úvod	3
1 Ciele výchovy a vzdelávania	3
2 Stupeň vzdelania	3
3 Profil absolventa	3
4 Vzdelávacie oblasti	3
5 Vzdelávacie štandardy	5
6 Rámcový učebný plán	6
7 Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou	8
8 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie	11
9 Povinné personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania	11
10 Povinné materiálne-technické a priestorové zabezpečenie výchovy a vzdelávania	12
11 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	12
12 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	12
PRÍLOHA 1 Špecifický vyučovací predmet Individuálna logopedická intervencia pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou a žiakov s vývinovými poruchami učenia pre prípravný až 9. ročník	14

Úvod

Podľa platnej legislatívy sa pri výchove a vzdelávaní žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou postupuje podľa Vzdelávacieho programu pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou (ďalej aj „NKS“). Tento vzdelávací program je súčasťou štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé stupne vzdelávania.

Pre výchovu a vzdelávanie žiakov s NKS platia všetky ustanovenia uvedené v Štátnom vzdelávacom programe, ktoré sú doplnené špecifikami uvedenými vo vzdelávacom programe pre žiakov s NKS.

Vzdelávací program pre žiakov s NKS charakterizuje výchovu a vzdelávanie a vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o nich. Je potrebné zabezpečiť úpravu podmienok, foriem, metód a prístupu vo výchove a vzdelávaní žiaka a rešpektovať úpravy vyplývajúce z narušenia komunikačnej schopnosti nielen vo vzdelávaní, ale i v hodnotení a klasifikácii.

Cieľom vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní je pripraviť žiakov na vzdelávanie na strednej škole s prihliadnutím na ich komunikačnú schopnosť a na možnosť vykonávať zvolenú profesiu.

1. Ciele výchovy a vzdelávania

Žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou plnia rovnaké ciele vzdelávania ako ostatní žiaci základných škôl v primárnom vzdelávaní a nižšom strednom vzdelávaní.

2. Stupeň vzdelania

Nižšie stredné vzdelanie.

3. Profil absolventa

Osvojené kľúčové kompetencie žiaka s narušenou komunikačnou schopnosťou zodpovedajú profilu absolventa nižšieho stredného vzdelávania.

4. Vzdelávacie oblasti

Obsah vzdelávania žiakov s NKS v špeciálnych školách, špeciálnych triedach a v školskej integrácii je rovnaký ako obsah vzdelávacích oblastí príslušných predmetov pre školský vzdelávací program žiakov základných škôl. Vzdelávacie oblasti sú však doplnené o oblasť

ŠPECIÁLNO PEDAGOGICKÁ PODPORA. Vo vzdelávacej oblasti Špeciálnopedagogická podpora je zaradená individuálna logopedická intervencia (ďalej aj „ILI“) ako špecifický vyučovací predmet.

Rámcový obsah vzdelávania v tomto špecifickom vyučovacom predmete určuje samostatný dokument, ktorý je prílohou tohto vzdelávacieho programu. Obsah logopedických intervencií musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami žiaka, bez ohľadu na fyzický vek.

VYUČOVACIE PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU PRE PRIMÁRNE VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	VYUČOVACIE PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	ANGLICKÝ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	PRVOUKA
	PRÍRODOVEDA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	VLASTIVEDA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA/ NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA/NÁBOŽENSTVO
ČLOVEK A SVET PRÁCE	PRACOVNÉ VYUČOVANIE
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA
ŠPECIÁLNO PEDAGOGICKÁ PODPORA	INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
	ROZVÍJANIE ŠPECIFICKÝCH FUNKCIÍ

VYUČOVACIE PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU PRE NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	VYUČOVACIE PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	ANGLICKÝ JAZYK
	NEMECKÝ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA

	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA/ NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA/NÁBOŽENSTVO
ČLOVEK A SVET PRÁCE	SVET PRÁCE
	TECHNIKA
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA
ŠPECIÁLNO PEDAGOGICKÁ PODPORA	INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
	ROZVÍJANIE ŠPECIFICKÝCH FUNKCIÍ

5. Vzdelávacie štandardy

Vzdelávacie štandardy pre žiakov s NKS sú rovnaké ako pre ostatných žiakov nižšieho stredného vzdelávania. Čiastočné plnenie jednotlivých výkonov vzdelávacieho štandardu je potrebné zaznamenať v individuálnom vzdelávacom programe žiaka. Dosiahnuté výkony sú limitované samotným narušením komunikačnej schopnosti, preto nemôžu byť ustanovené štandardy pre špecifický vyučovací predmet ILI.

6. Rámcový učebný plán

Rámcový učebný plán pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou pre nižšie stredné vzdelávanie je totožný s rámcovým učebným plánom školy pre nižšie sekundárne vzdelávanie.

Poznámky

1. Vyučovacia hodina má 45 minút v tomto rozdelení učebného plánu. Škola si môže zvoliť vlastnú organizáciu vyučovania. S prihliadnutím na osobitosti žiakov so zdravotným znevýhodnením môže škola uplatňovať aj iné spôsoby organizácie vyučovania, a to členením vyučovacej hodiny do kratších časových úsekov, zaraďovaním a organizovaním prestávok, blokovým vyučovaním a inými organizačnými formami v zmysle platnej legislatívy.
2. Vyučovacie hodiny špecifického vyučovacieho predmetu individuálna logopedická intervencia zabezpečujú dvaja pedagogickí zamestnanci, pričom najmenej jeden z nich spĺňa kvalifikačné predpoklady na vyučovanie tohto predmetu podľa príslušných

všeobecne záväzných právnych predpisov.

3. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu technika sa vyučujú v skupinách s maximálnym počtom žiakov 6. Skupiny sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.
4. Vo vyučovacom predmete technika sú zohľadnené možnosti žiakov, personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy tak, aby v každom ročníku boli zastúpené témy tematických celkov Technika a Ekonomika domácnosti.
5. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede príslušného ročníka. Ak je skupina utvorená zo žiakov najbližších ročníkov, najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede najnižšieho ročníka. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.
6. Vyučovací predmet pracovné vyučovanie je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch každý druhý týždeň.
7. Vyučovací predmet výtvarná výchova je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch každý druhý týždeň.
8. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu primeranosti veku.
9. Voliteľné (disponibilné) hodiny použije škola na dotvorenie školského vzdelávacieho programu.

Voliteľné (disponibilné) hodiny je možné využiť na

- vyučovacie predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah vyučovacích predmetov zaradených do štátneho vzdelávacieho programu,
- vyučovacie predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah, vrátane vyučovacích predmetov vytvárajúcich profiláciu školy a experimentálne overených inovačných programov zavedených do vyučovacej praxe.

7. Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou

Podľa tohto vzdelávacieho programu sa vzdelávajú žiaci, ktorí majú diagnostikovanú narušenú komunikačnú schopnosť (NKS).

Narušená komunikačná schopnosť

Ak chceme definovať NKS, treba najskôr vymedziť samu komunikačnú schopnosť: ide o schopnosť človeka vedome a podľa patričných noriem používať jazyk ako systém znakov a symbolov v celej jeho komplexnosti a vo všetkých jeho formách, a to s cieľom realizovania

určitého komunikačného zámeru. O NKS hovoríme vtedy, ak niektorá rovina jazykových prejavov (alebo niekoľko rovín súčasne) človeka interferuje s jeho komunikačným zámerom. Ide o nasledovné jazykové roviny: foneticko-fonologickú, lexikálno-sémantickú, morfológicko-syntaktickú, pragmatickú. Komunikačná schopnosť zahŕňa všetky formy – hovorenú, grafickú, neverbálnu¹.

(1 LECHTA, V. 2009. Základné poznatky o logopédii. In KEREKRÉTOVÁ, A. et. al. Základy logopédie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2009. s. 15 – 32. ISBN 978-80-223-25745.)

Jednotlivé druhy NKS možno analyzovať v rozličných koncepciách, v rámci rozličných teórií a v rozličných kontextoch. Pre naše potreby bude najjednoduchšie uplatniť nozologické hľadisko. Z tohto aspektu rozlišujeme viacero základných druhov NKS, ktoré sa potom v rámci Medzinárodnej klasifikácie chorôb členia na konkrétne diagnózy:

- vývinová bezrečnosť – narušený vývin reči;
- získaná orgánová bezrečnosť – afázia;
- získaná psychogénna bezrečnosť - mutizmus, elektívny mutizmus;
- narušenie zvuku reči – fufnavosť;
- narušenie plynulosti reči – zajakavosť, brblavosť;
- narušenie člankovania reči – dyslália, dyzartria;
- poruchy hlasu – dysfónia, afónia;
- kombinované chyby a poruchy reči – súčasný výskyt viacerých druhov narušenej komunikačnej schopnosti;
- symptomatické poruchy reči: NKS pri iných, dominujúcich postihnutiach, ochoreniach, narušeníach - napr. pri sluchovom postihnutí, detskej mozgovej obrne;
- narušenie grafickej stránky reči: agrafia, alexia, akalkúlia, dyslexia, dysortografia, dysgrafia, dyskalkúlia.

Logopedická intervencia

Intervenciu ponímame v tom najširšom zmysle ako: „činnosť, pôsobenie s cieľom zmeny“.

Logopedická intervencia je špecifická aktivita, ktorú uskutočňuje logopéd s cieľmi

1. identifikovať NKS;
2. eliminovať, zmierniť NKS, resp. v prípade jej pretrvávania prekonať komunikačnú bariéru;
3. predísť tomuto narušeniu (zlepšiť komunikačnú schopnosť človeka).

Logopedickú intervenciu chápeme ako zložitý multifaktoriálny proces, ktorý sa realizuje v záujme dosiahnutia svojich troch základných cieľov, na troch, s týmito cieľmi analogických, vzájomne sa prelínajúcich úrovniach:

- logopedická diagnostika,
- logopedická terapia,
- logopedická prevencia.

Dôležitou súčasťou logopedickej intervencie je spolupráca so zákonným zástupcom, učiteľmi a ostatnými odborníkmi v celom procese intervencie.

Všetky aktivity, metódy a postupy smerujú k rozvíjaniu komunikačnej schopnosti žiakov a k uplatňovaniu adekvátnych sociálnych interakcií a prelínajú sa celým výchovným a vyučovacím procesom vo všetkých jeho zložkách a formách.

Výchova a vzdelávanie žiakov s NKS sa uskutočňuje:

- v základnej škole pre žiakov s NKS,
- v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole,
- v školskej integrácii, t.j. v triede alebo výchovnej skupine spolu s ostatnými žiakmi školy.

Podmienkou prijatia žiaka do základnej školy pre žiakov s NKS, do špeciálnej triedy alebo na školskú integráciu je psychologická, logopedická a špeciálnopedagogická diagnostika v centre špeciálno-pedagogického poradenstva.

V prípade potreby sa vyžaduje aj odborná lekárska diagnostika (neurológ, psychiater, foniater, ORL a pod.).

Škola, ktorá poskytuje žiakovi s NKS vzdelávanie, uplatní pri jeho vzdelávaní tú formu organizácie jeho výchovy a vzdelávania, prostredníctvom ktorej mu pre neho prijateľným spôsobom zabezpečí získanie príslušného stupňa vzdelania.

Pri výbere formy vzdelávania žiakov s NKS je potrebné postupovať individuálne, podľa výsledkov špeciálnopedagogickej, logopedickej, psychologickkej, prípadne inej odbornej diagnostiky.

Dĺžka vzdelávania žiakov s NKS, ktorí sú vzdelávaní v špeciálnych školách alebo v špeciálnych triedach pre žiakov s NKS alebo v školskej integrácii, môže byť podľa platnej legislatívy predĺžená až o dva roky nasledujúcim spôsobom:

- v špeciálnej škole – pre celú triedu, ak školský vzdelávací program príslušnej školy určí rozloženie obsahu vzdelávania niektorých ročníkov na obdobie dlhšie ako jeden školský rok,
- v špeciálnej škole – individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom,
- v špeciálnej triede základnej školy - individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom,
- v školskej integrácii - individuálne - rozložením obsahu vzdelávania pre konkrétneho žiaka v súlade s jeho individuálnym vzdelávacím programom.

Vzdelávanie v základnej škole pre žiakov s NKS a v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole

Žiaci s NKS, ktorí sú vzdelávaní v základnej škole pre žiakov s NKS alebo v špeciálnej triede pre žiakov s NKS, postupujú podľa rámcového učebného plánu, ktorý je súčasťou tohto vzdelávacieho programu a ktorý sa od rámcového učebného plánu pre triedy a školy pre intaktných žiakov odlišuje zaradením špecifického vyučovacieho predmetu individuálna logopedická intervencia (ďalej len ILI). Metódy a postupy používané na vyučovaní vychádzajú z výsledkov psychologickkej a logopedickej diagnostiky a z individuálneho plánu logopedickej intervencie.

Rozvíjanie schopností, ktoré sú narušené v dôsledku diagnostikovanej NKS, sa prelína celým vyučovacím procesom, t. j. používajú sa špecifické postupy pri výučbe všetkých predmetov a pôsobí sa cielene a komplexne na celú komunikačnú schopnosť žiaka.

Frekvencia terapií na špecifickom vyučovacom predmete individuálna logopedická intervencia so žiakmi vyplýva z rámcového učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade ťažkého stupňa narušenej komunikačnej schopnosti je možné vykonávať logopedickú terapiu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie logopedickej terapie v kompetencií riaditeľa školy.

Dĺžka logopedických terapií je závislá od veku a schopností žiaka, logopedickej diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného znevýhodnenia žiaka. Obsah logopedických intervencií musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami žiaka, bez ohľadu na fyzický vek.

V prípade dostatočného zmiernenia prejavov NKS alebo jej eliminácie môže žiak pokračovať vo vzdelávaní v bežnej triede základnej školy.

Vzdelávanie žiakov s NKS v školskej integrácii

Pre žiaka s NKS vzdelávaného v školskej integrácii riaditeľ školy zabezpečí odbornú logopedickú starostlivosť v spolupráci s centrom špeciálno-pedagogického poradenstva, so školským logopédom alebo s klinickým logopédom v rozsahu obsahu vzdelávania špecifického vyučovacieho predmetu ILI.

Žiak začlenený v školskej integrácii sa vzdeláva podľa rámcového učebného plánu príslušnej školy, v ktorej sa vzdeláva podľa individuálneho vzdelávacieho programu (ďalej len IVP) s prihliadnutím na postihnutie/narušenie. Obsah jeho vzdelávania vychádza zo vzdelávacieho programu pre žiakov s NKS.

Logopéd metodicky usmerňuje vyučujúcich a spolupracuje na tvorbe IVP pre jednotlivých žiakov. Metódy a postupy používané na vyučovaní vychádzajú z výsledkov logopedickej,

psychologickej a špeciálnopedagogickej diagnostiky, z cieľov a obsahu špecifického vyučovacieho predmetu ILI a z individuálneho plánu logopedickej intervencie.

Riaditeľ školy zabezpečí, aby v záujme žiaka boli rešpektované odporúčania uvedené v správe z odborného vyšetrenia k školskej integrácii k postupom pri vzdelávaní a k postupom pri hodnotení a klasifikácii.

Pri vzdelávaní žiaka s NKS je nevyhnutná úzka spolupráca školy a rodiny, vytvorenie atmosféry spoločnej zodpovednosti a ujasnenia cieľov i postupov vedúcich k ich dosiahnutiu.

V priebehu nižšieho stredného vzdelávania je potrebné pomôcť žiakovi s NKS pri jeho profesionálnej orientácii a tým prispieť k jeho bezproblémovému sociálnemu začleneniu.

Pri hodnotení učebných výsledkov učiteľ rešpektuje psychický a fyzický stav žiaka, druh a závažnosť narušenia komunikačnej schopnosti, ak má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete.

Učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení základnej školy.

Pri hodnotení a klasifikácii žiaka je nevyhnutné postupovať podľa odporúčaní logopéda, špeciálneho pedagóga a psychológa a o odporúčanom spôsobe a možnostiach hodnotenia a klasifikácie triedny učiteľ informuje jeho zákonného zástupcu až po konzultácii s príslušnými odborníkmi.

Pri hodnotení žiaka s NKS učiteľ posudzuje úroveň jeho vedomostí najmä v porovnaní s uplynulým obdobím vzhľadom na predchádzajúce výkony samotného žiaka.

8. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie

Pri organizácii podmienok v jednotlivých formách vzdelávania žiakov s NKS je potrebné postupovať individuálne podľa výsledkov logopedickej a inej odbornej diagnostiky a v spolupráci so zákonnými zástupcami, školským logopédom a príslušným centrom špeciálno-pedagogického poradenstva.

9. Povinné personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania

Okrem povinného personálneho zabezpečenia platného podľa štátneho vzdelávacieho programu je potrebné, aby škola, v ktorej sú vzdelávaní žiaci s NKS, mala zabezpečenú spoluprácu so školským logopédom a pôsobil v nej školský špeciálny pedagóg a asistent učiteľa.

Školský logopéd

Školský logopéd vykonáva odborné činnosti v rámci logopedickej diagnostiky, terapie a prevencie žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou a špecifickými vývinovými poruchami učenia. Poskytuje odborné poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom detí alebo žiakov a pedagogickým a odborným zamestnancom škôl.

Špecifický vyučovací predmet ILI vyučuje absolvent 2. stupňa vysokoškolského štúdia so štátnou záverečnou skúškou z logopédie, v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Školský špeciálny pedagóg

Školský špeciálny pedagóg vykonáva odborné činnosti v rámci špeciálnopedagogickej diagnostiky, individuálnej a skupinovej terapie, výchovno-vzdelávacej činnosti v základnej škole priamo počas vyučovania i mimo vyučovania žiakom, ktorí majú pre svoje komunikačné, mentálne, senzorické, somatické alebo sociálne danosti špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby. Pravidelnú odbornú pomoc poskytuje najmä žiakom v školskej integrácii, môže ju poskytovať aj žiakom s vnútornou alebo sociálnou dispozíciou narušeného vývinu pri jeho príznakoch (preventívna odborná činnosť).

Poskytuje poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom žiakov a pedagogickým zamestnancom škôl.

Asistent učiteľa

Asistent učiteľa pracuje v triede, ktorú navštevuje žiak alebo viacero žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou, ak si to vyžaduje výchova a vzdelávanie príslušného žiaka v závislosti od závažnosti jeho narušenia.

10. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie výchovy a vzdelávania

Okrem vybavenia školy uvedeného v štátnom vzdelávacom programe je potrebné vytvárať:

- učebne pre rozvoj poznávacích procesov, rozvoj psychomotorických, zmyslových, rytmicko-pohybových schopností a komunikačných schopností,
- učebne (triedy) vybavené viacúčelovým nastaviteľným nábytkom, s priestorom pre relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu počas vyučovania,
- učebne pre jednotlivé vzdelávacie oblasti (predmety) vybavené špeciálnym nábytkom, prístrojmi, nástrojmi, pomôckami, technikou, materiálmi,
- učebne pre informatickú výchovu vybavenú počítačmi s príslušným programovým vybavením a prídavnými zariadeniami,
- priestory pre telovýchovné aktivity s bezpečným povrchom, náradím a náčiním,
- priestory pre prípravné práce učiteľa, školského logopéda, priestory pre uloženie pomôcok,

- knižnica pre žiakov a učiteľov, učebnice a pracovné listy na rozvíjanie komunikačnej schopnosti
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní (školský klub detí, záujmové krúžky
- a voľnočasové aktivity) vybavené pracovným a odpočinkovým nábytkom, priestormi
- pre učenie, s pomôckami pre relaxáciu.

11. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní sú rovnaké ako v štátnom vzdelávacom programe pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie.

Okrem toho pri vzdelávaní žiakov s NKS je potrebné vytvoriť vhodnú štruktúru práce a odpočinku žiakov počas dňa, vhodný režim vyučovania s ohľadom na vek a postihnutie žiakov.

Pri zaisťovaní bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov vo výchove a vzdelávaní v škole i mimo školy, pri organizácii výletov, exkurzií, školy v prírode a výcvikov (plaveckého výcviku, lyžiarskeho a snoubordingového výcviku), ako aj organizácia iných súčastí výchovno-vzdelávacej činnosti školy sa riadi platnou legislatívou.

12. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov

Školský vzdelávací program poskytuje základným školám pre žiakov s NKS a triedam pre žiakov s NKS možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom žiakov. Rešpektuje ciele a zámery jednotlivých škôl zavedením ďalších špecifických vyučovacích predmetov.

V prípravnom alebo v prvom ročníku sa odporúča realizovanie tréningu fonematického uvedomovania podľa El'konina. Odporúča sa zaradenie špecifických vyučovacích predmetov ako: rozvíjanie komunikačnej kompetencie, grafomotorické zručnosti, rozvíjanie predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti, rozvíjanie manuálnych zručností a iné.

Podľa potreby sa odporúča využiť voliteľné (disponibilné) hodiny v školskom vzdelávacom programe na posilnenie špecifického vyučovacieho predmetu ILI, cudzieho jazyka a pod.

Vo vyšších ročníkoch sa odporúča zaradenie vyučovacích predmetov zameraných na rozvíjanie rozprávačských schopností (rozvoj naratív), čitateľskej gramotnosti a praktických cvičení z prírodovedných predmetov.

PRÍLOHA 1. Špecifický vyučovací predmet

INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA

PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU

A ŽIAKOV S VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA

PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 9. ROČNÍK

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Špecifický vyučovací predmet individuálna logopedická intervencia (ďalej aj „ILI“) je určený pre žiakov, ktorí majú narušenú komunikačnú schopnosť (ďalej aj „NKS“), alebo v rámci NKS aj vývinové poruchy učenia.

Cieľom predmetu ILI je v maximálnej miere podporiť rozvoj reči a jazykových schopností ako predpokladu k realizácii určitého komunikačného zámeru a ako prediktora pre úspešné zvládnutie čítania a písania.

Cieľom logopedickej intervencie je odstrániť alebo aspoň zmierniť narušenie komunikačnej schopnosti a eliminovať edukačné nedostatky, ktoré z nej vyplývajú. Sekundárnym cieľom ILI je prevencia vzniku porúch správania ako následku neúspechu v komunikácii a v osvojovaní si gramotnosti. V širšom meradle podporuje ILI sociálnu a edukačnú adaptáciu a integráciu detí a žiakov s NKS do spoločnosti.

Čiastkové ciele a obsah predmetu ILI vychádzajú z logopedickej diagnostiky.

U detí a žiakov s viacnásobným postihnutím a ťažkým stupňom NKS ide o rozvoj komunikačných schopností k najbližšej zóne ich vývinu, tak, aby boli schopní zrealizovať svoj komunikačný zámer podľa svojich potrieb zrozumiteľne pre komunikačného partnera.

Dôležitou súčasťou logopedickej intervencie je spolupráca so zákonným zástupcom, učiteľmi a ostatnými odborníkmi v celom procese intervencie.

Predkladaný dokument Individuálna logopedická intervencia je návodom na realizovanie postupu v procese intervencie do oblasti komunikačných schopností u žiakov.

CIELE

- Podporiť rozvoj reči a jazykových schopností ako predpokladu k realizácii určitého komunikačného zámeru a ako prediktora pre úspešné zvládnutie čítania a písania,
- odstrániť alebo aspoň zmierniť narušenie komunikačnej schopnosti a eliminovať edukačné nedostatky, ktoré z nej vyplývajú,
- prevencia vzniku porúch správania ako následku neúspechu v komunikácii a v osvojovaní si gramotnosti,
- podporiť sociálnu a edukačnú adaptáciu a integráciu detí a žiakov s NKS do spoločnosti.

OBSAH

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti úzko súvisí s vývinom vnímania, pamäti, pozornosti, myslenia a sociálnym prostredím dieťaťa. Preto terapeutické postupy a metódy musia mať širší záber a ILI sa má orientovať na celý komplex dorozumievacieho procesu.

Obsah logopedických cvičení musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami dieťaťa, bez ohľadu na fyzický vek. Je nevyhnutné zdôrazniť prepojenie hovorenej reči s písanou.

Oblasti individuálnej stimulácie sú uvedené v tabuľke 1 s cieľmi pre jednotlivé oblasti. V procese terapie vychádza logopéd z dostupných terapeutických materiálov a najmä z pracovných listov, ktoré si vytvára. Primárnym cieľom intervencie je najmä v nižších ročníkoch podporiť schopnosti, ktoré tvoria bázu pre osvojovanie si kurikula a samotného čítania a písania. Je vhodné, aby obsah pracovných listov súvisel s aktuálne preberaným učivom. Keďže jednotlivé schopnosti a ich deficity nie sú viazané na konkrétny vek alebo ročník, uvedené námety slúžia na posilnenie medzipredmetových vzťahov a sú koncipované tak, aby facilitovali nosné témy vyučovacieho jazyka vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia.

Námety pre skupinovú terapiu v jednotlivých ročníkoch sú uvedené v tabuľke 2. Tabuľka 2 obsahuje špecifikum pre každý ročník, vo vyšších ročníkoch sa vo výučbe aplikujú aktivity a rozvíjajú schopnosti z nižších ročníkov podľa potreby. Skupinová práca podporuje rozvoj komunikačnej kompetencie žiakov a svojou dynamikou pôsobí ako motivačný činiteľ.

Intervencia má nasledovnú postupnosť:

1. krok: Vstupná logopedická a špeciálnopedagogická diagnostika nových žiakov, prípadne rediagnostika na začiatku každého školského roka.
2. krok: Stanovenie cieľov stimulácie podľa výsledkov diagnostiky.
3. krok: Odporúčaný obsah stimulácie reči a jazykových schopností podľa jednotlivých rovin, gramotnosti a iných schopností.

Tabuľka 1 Oblasti intervencie pri individuálnej terapii

Ciele stimulácie	Obsah stimulácie
Oblasť rozvoja pragmatiky	
Rozvíjať komunikačnú kompetenciu ako dorozumievací prostriedok.	Použitie jazyka v komunikačných situáciách: modelové hry,
Rozvíjať schopnosti adekvátne používať rečové a jazykové prostriedky vzhľadom na komunikačného partnera, situáciu a cieľ komunikácie.	kladenie otázok, vykonávanie inštrukcií, komentovanie činností a pod.
U detí a žiakov s ťažkým a viacnásobným postihnutím dosiahnuť schopnosť dorozumievať sa pomocou posunkového jazyka alebo niektorej formy alternatívnej	Vytváranie komunikačného aparátu, osvojovanie si takých foriem komunikácie, ktoré je žiak schopný zvládnuť a používať (grafické systémy, kombinované systémy, posunkový jazyk, gestá, prstová abeceda,

a augmentatívnej komunikácie (AAK).	použitie elektronických pomôcok a pod. Tréning komunikačných partnerov.
Oblasť rozvoja foneticko-fonologickej roviny	
Rozvíjať fonematické uvedomovanie, schopnosť diferencovať dištingtívne znaky jazyka podľa individuálnych schopností dieťaťa. Rozvíjať artikulačnú obratnosť a výslovnosť, správne dýchanie.	Tréning fonologického uvedomovania podľa El'konina, sluchová analýza a syntéza, nácvik fonematickej diferenciácie, nácvik artikulácie. Dychový tréning Hlasové cvičenia. Myofunkčná terapia. Orofaciálna stimulácia. Fonograforytmika.
Oblasť rozvoja lexikálno-sémantickej roviny	
Rozvíjať slovnú zásobu. Budovať štruktúrovaný systém klasifikácie pojmov v pamäti, rozvíjať schopnosť hľadať významovú podobnosť slov a kategorizovať ich. Rozvíjať schopnosť používať ustálené slovné spojenia- frázy.	Rozvíjanie slovnej zásoby, kategorizácia pojmov, oprava viet, dokončovanie viet, tvorba slovníkov náročných pojmov v jednotlivých predmetoch, kľúčové slová, sémantické mapy, a pod. Tvorba (rečových) denníkov.
Oblasť rozvoja gramatiky (morfológie a syntaxe)	
Stimulovať porozumenie reči. Volit' si formy potrebné pre konkrétne dieťa. Rozvíjať jazykový cit, syntaktické a morfológické pravidlá. Aplikovať ich do hovorenej i písanej podoby.	Určovanie rodov podstatných mien, nácvik flexie podľa trendu vývinu reči, predložkových väzieb a analógie, maľované čítanie, tvorba viet, opakovanie viet, odvodzovanie slov, tvorba viet a súvetí, rozvoj porozumenia reči.
Oblasť rozvoja naratív (rozprávačských schopností)	
Rozvíjať schopnosti rozumieť reči a podporovať schopnosť reprodukovať udalosť, príbeh alebo prečítaný text štruktúrovane, kohézne, zmysluplne a plynule.	Rozvíjanie rozprávačských schopností podľa osnovy (obrázkovej, otázok), spontánne rozprávanie príbehu alebo udalosti, reprodukovanie prečítaného textu.
Oblasť rozvoja gramotnosti	
Čítanie Fixovať grafémy, slabiky a slová, pravopis. Osvojiť si techniku čítania a čítať s porozumením obsahu prečítaného textu	Zoskupovanie pod hlavné pojmy. Vytváranie analógií.

pomocou stratégie práce s textom. Písanie a pravopis Naučiť žiakov stratégie osvojovania si pravopisných pravidiel, aplikovať ich v písaní, pracovať s pravidlami slovenského pravopisu primerane vývinovej úrovni. Rozvíjať integráciu hovorenej a písanej reči. Rozvíjanie gramotnosti. Čítanie - technika čítania i porozumenie prečítaného podľa osnovy. Prepojenie čítania a písania. Osvojovanie si stratégií učenia. Interpretovanie obsahu textu, kladenie otázok, vytváranie kauzálnych spojení, doplňovanie textu a pod. Písanie - písanie i ortografia, súvislý písomný prejav. Matematické schopnosti Rozvíjať predčíselné predstavy. Rozvíjať číselné predstavy. Rozpoznať súvislosti. Rozvíjať matematické schopnosti.	Rozpoznanie použitého pravidla. Použitie pravidla. Vytvorenie stálosti množstva. Budovanie matematických predstáv. Budovanie okruhu číselných a matematických pojmov (viac, menej, rovnako....), vzťahov medzi nimi. Chápanie matematických operácií. Riešenie slovných úloh. Geometria. Jednotky. Algoritmy.
Oblasť rozvoja funkčnej komunikácie	
Osvojovať si komunikačné stratégie. Rozvíjať konverzačné schopnosti.	Komunikačné stratégie zamerané na dieťa, stratégie ľahšieho porozumenia, výmen, nových pojmov, rečového vzoru a stratégie konverzácie. Rozvíjanie konverzačných schopností
Oblasť rozvíjania iných schopností	
Rozvíjať taktilné a kinestetické vnímanie. Rozvíjať sluchovú a zrakovú gnóziu (vnímanie, diferencácia, pamäť). Rozvíjať priestorovú orientáciu (orientácia v makropriestore, orientácia v mikropriestore) a orientáciu v čase.	Rozvíjanie vnímania, poznávania, diferenciačných schopností. Rozvíjanie pamäti (akusticko-verbálna a zraková, pracovná pamäť). Poznávacie procesy (zachovanie, priradovanie, zoradovanie, triedenie - kategorizácia). Rozvíjanie priestorovej a časovej orientácie. Nácvik pravo-ľavej orientácie (telesná schéma, rovinná a časová orientácia).

Rozvíjať motorické schopnosti.	Serialita (nácvik sekvencií, postupnosti). Intermodalita (audiovizuálny vzťah). Rozvíjanie oromotoriky, vizuomotoriky, jemnej a hrubej motoriky, grafomotoriky, fonograforhythmiky.
--------------------------------	---

Tabuľka 2 Námety pre skupinovú prácu

Prípravný ročník	Zrková a sluchová diferenciácia. Rozvoj fonologického uvedomovania. Rozvoj slovnej zásoby. Rolové hry a modelovanie gramaticky správnej stavby prehovorov. Rozvoj naratív. Počúvanie s porozumením (zavedenie stratégií porozumenia): aktivácia informácií o téme, vizualizácia počutého, predpovedanie deja, prerozprávania počutého podľa obrázkovej osnovy alebo pojmovej mapy. Poznanie písmen. Rozvoj grafomotoriky. Tréning pozornosti. Tréning pracovnej pamäti.
1.ročník	Poznanie a fixácia písmen. Nácvik techniky čítania, čítanie slov, viet a kratších textov s porozumením – aplikácia stratégií porozumenia. Nácvik ortografických stratégií – diakritika/fonematický princíp, zohľadňovanie fonematického okolia. Nácvik autokorekcie. Rozvoj zrkového a sluchového vnímania. Jazykové a slovné hry.
2. ročník	Poznanie a fixácia písmen, nácvik techniky čítania, čítanie viet a kratších textov s porozumením s použitím osvojených stratégií. Skupinové čítanie. Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégie učenia – sumarizácie. Nácvik autokorekcie. Fixácia osvojených ortografických stratégií – diakritika/fonematický princíp, nácvik ortografickej stratégie zohľadňovania fonematického okolia, ortografická stratégia – písanie i/í po mäkkých hláskach, y/ý po tvrdých hláskach.
3. ročník	Používanie metalingvistických stratégií -rozširovanie slovnej zásoby podľa jednotlivých slovných druhov.

	Zlepšovanie techniky čítania. Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégie učenia – sumarizácie, abstrahovanie informácií z ilustrácií a kľúčových pojmov v texte, nácvik autokorekcie. Fixácia osvojených ortografických stratégií, nácvik písania i/í a y/ý po obojakej spoluhláske (vybrané slová). Rozlišovanie hraníc slov.
4. ročník	Rozvoj slovnej zásoby – používanie metalingvistických stratégií (rozširovanie slovnej zásoby podľa jednotlivých slovných druhov), tvorba slov s použitím predpôn a prípon. Rozvoj jazykového citu s uplatňovaním metalingvistických stratégií – nácvik skloňovania substantív, adjektív, pronomín, numerálií, časovanie verb. Fixácia osvojených ortografických stratégií. Nácvik ortografickej stratégie - zohľadňovanie spodobovania, gramatický cit. Podpora spontánneho písania – tvorba príbehov a ich prezentácia v skupinách.
5. ročník	Rozvoj fonologického uvedomovania – vyššie schopnosti (tvorba prešmyčiek a slovných hračiek). Rozvoj slovnej zásoby – obohacovanie slovnej zásoby o homonymá, synonymá a antonymá, práca so slovníkmi. Rozvoj jazykového citu s uplatňovaním metalingvistických stratégií – určovanie gramatických kategórií. Tréning porozumenia a používania symbolického jazyka. Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégií: tvorba osnovy, určenie hlavnej myšlienky, tvorba záveru z textu, grafické znázornenie textu (podčiarkovanie, farebné zvýraznenie, značky). Nácvik tvorby poznámok – určenie tematickej vety, kľúčové a podporné informácie. Čítanie textov s porozumením s použitím osvojených stratégií. Fixácia osvojených ortografických stratégií.
6. ročník	Rozvoj slovnej zásoby – práca so slovníkmi, rozširovanie slovnej zásoby v oblasti vonkajších a vnútorných charakteristík osôb a predmetov, vyvodenie významu slov z kontextu. Uplatňovanie metalingvistických stratégií – určovanie gramatických kategórií, určovanie a grafické znázornenie vetných členov. Fixácia osvojených stratégií práce s textom. Fixácia osvojených ortografických stratégií. Rozvoj konverzačných schopností, zdvorilostné frázy, pozdravy, neutrálne a citovo zafarbené slová, identifikácia pocitov. Opis osoby, vzťahov – aplikovanie všetkých slovných druhov pri ústnom

	a písomnom spracovaní.
7. ročník	Prvé skúsenosti a príprava prezentácií k témam z učív/literárnych textov a ich verbálne prezentovanie. Čítanie textov s porozumením s použitím osvojených stratégií. Nácvik stratégií práce s textom: tvorba otázok týkajúcich sa textu, práca podľa písomných inštrukcií, overenie pravdivosti informácie/výroku z textu, orientácia v texte. Fixácia osvojených ortografických stratégií. Rozvoj argumentačných schopností. Rozvoj konverzačných schopností - rolové hry vzťahujúce sa k praktickým komunikačným situáciám, adekvátne sebaaprezentácia.
8. a 9. ročník	Rozširovanie a prehľbovanie slovnnej zásoby. Uplatňovanie metalingvistických stratégií v oblasti morfológicko – syntaktickej jazykovej roviny. Čítanie textov s porozumením a aplikácia osvojených stratégií v literárnych a náučných textoch, tréning porozumenia a používania symbolického jazyka.

PROCES

Vyučujúci predmetu ILI (tu uvádzaný pod pojmom logopéd) na začiatku školského roku na základe výsledkov vyšetrenia zo školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie, svojej vlastnej vstupnej logopedickej diagnostiky alebo rediagnostiky a zvolených logopedických terapeutických metód a postupov vypracuje individuálny plán (postup) logopedickej terapie pre každého žiaka na určité obdobie. Časovo-tematické plány nie sú potrebné a ich dodržiavanie by bolo nereálne. Individuálny plán logopedickej terapie je vlastne postup vedúci k splneniu cieľov terapie v jednotlivých oblastiach uvedených v časti Obsah ILI – primerane komunikačným, vývinovým a kognitívnym schopnostiam žiaka.

Špecifický vyučovací predmet ILI sa neklasifikuje. Na vysvedčení sa uvádza „absolvoval“.

Špecifický vyučovací predmet ILI môže vyučovať len absolvent 2. stupňa vysokoškolského štúdia so štátnou záverečnou skúškou z logopédie, v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Logopéd pracuje so žiakmi individuálne. S ostatnými žiakmi triedy v tom čase pracuje iný pedagóg podľa pokynov logopéda. V niektorých činnostiach vo vyšších ročníkoch odporúčame rozdeliť triedu na malé skupinky, maximálne 4 žiakov (napr. pri práci s textom, pri stratégiách učenia, stratégiách konverzácie a pod.).

U nehovoriacich žiakov a žiakov, ktorých reč nie je zrozumiteľná pre okolie, sa odporúča používať augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu (AAK), prípadne ju zaradiť do školského vzdelávacieho programu. AAK sa uplatňuje v celom vyučovacom procese, v mimoškolských aktivitách a v spolupráci s rodinou dieťaťa alebo žiaka.

Frekvencia cvičení so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade ťažkého stupňa NKS je možné vykonávať logopedickú terapiu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa

Dĺžka logopedických cvičení je závislá od veku a schopností dieťaťa, logopedickej diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného postihnutia, či narušenia žiaka.

Logopéd úzko spolupracuje so zákonnými zástupcami dieťaťa, so školským zariadením výchovného poradenstva prevencie (CŠPP, CPPPaP), s inými odborníkmi a s ostatnými pedagógmi. Logopéd metodicky usmerňuje pedagógov, zákonných zástupcov v oblasti prístupu ku komunikácii so žiakom a pri vykonávaní logopedických cvičení podľa inštrukcií. Je veľmi dôležité zaangažovať do spolupráce zákonných zástupcov žiaka tak, aby sa podieľali na všetkých krokoch v rámci intervencie a niesli spoluzodpovednosť za výsledky spoločného snaženia.